

Ο ΝΟΥΜΑΣ

ΧΡΟΝΙΑ ΙΘ' (ΕΞΑΜΗΝΟ Β')

Ἀθήνα, 15 τοῦ Αὐγούστου 1922

ΑΡΙΘ. 765 (ΦΥΛ. 2)

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

ANDRÉAS LATZKO : Οἱ ἄνθρωποι κατηγοροῦν.

ΠΕΤΡΟΣ ΧΑΡΗΣ : Δυὸ ὄρες φιλία.

Λ. Π. Τ. : Ἡ «Ὀδύσσεια» τοῦ Ἑφταλιώτη.

ΠΑΝΟΣ Δ. ΤΑΓΚΟΠΟΥΛΟΣ : Γυρίσματα στὸ ξέφωτο.

ΜΗΤΣΟΣ ΑΝΘΕΜΗΣ : Τὸ κρῖμα. (συνέχεια)

ΗΛΙΑΣ Φ. ΗΛΙΟΥ : «Σονέτο γιὰ τὴν Ἑλένη» τοῦ Ronsard.

ΣΤΕΛΙΟΣ ΣΠΕΡΑΝΤΖΑΣ : Μικρὸ χωριό.

Κ. Γ. ΚΑΡΥΩΤΑΚΗΣ : Λυκαβητός.

ΖΕΦΥΡΟΣ ΒΡΑΔΥΝΟΣ : Ἐνα ὀργανέττο (τοῦ Srechetti).

Μ. ΦΙΑΗΝΤΑΣ : Ἀνασκερῆσω

ΗΛΙΑΣ ΗΛΙΟΥ : Les pensées choisies τοῦ Mercereau.

ΚΩΣΤΑΣ ΠΑΡΟΡΙΤΗΣ : Ἀνδρέας Σκιάς.

ΦΙΛΟΛΟΓΙΚΗ ΚΑΙ ΚΟΙΝΩΝΙΚΗ ΖΩΗ : Φιλολογικά πορτραίτα. — «Οἱ Νέοι». — Νέα βιβλία. — Χοροὶ Γραμματόσημο.

ANDRÉAS LATZKO

ΟΙ ΑΝΘΡΩΠΟΙ ΚΑΤΗΓΟΡΟΥΝ

Δίνουμε παρακάτω ἓνα ἀκόμα κεφάλαιο ἀπὸ τὸ περίφημο αὐτὸ ρομάντζο τοῦ Latzko, ποὺ ἓνα κεφάλαιό του, δημοσιευμένο στὰ φύλλα 759, 760 καὶ 761 τοῦ Νομᾶ, ἔκανε τόση ἐντύπωση.

Δυνατό, καυτερό τὸ φῶς τοῦ ἡλίου ἔπεφτε μὲ τόσο φλογερές ἀχτίνες ποὺ χρύσωνε τὰ καντήλια τοῦ ἱεροῦ, ἀνάγκαζε τοὺς ἅγιους νὰ βγαίνουν ἀπὸ τὴ σκιά τους καὶ τοὺς ἔδινε τὴν ὄψη βαμμένων θεατρίνων ποὺ εἶτανε ὅλο φόβο καὶ ντροπὴ γιὰ τὸ ἀδέξιο βᾶψιμό τους. Κι ὅ,τι δὲν κατάφεραν τὰ κρεβάτια τὰκουμπισμένα στοὺς τοίχους καὶ τὰχυρένια στρώματα τὰπλωμένα ἀνάμεσα στὶς κολόννες, μιὰ ὁ εἶδα μπόρεσε νὰ τὸ κάνει. Νὰ διωξε ἀπὸ τὴν ἀρχαία ἐκκλησιὰ τὸ χαραχτήρα τῆς ἀγιωσύνης ποὺ εἶχε.

Κατάγυμνος σὰ μαγαζὶ ποὺ εἶχε ξεπουλήσει, ὁ φαρδὺς ἐκεῖνος τόπος ἔχασκε. Ὅ,τι τόσοι χριστιανοὶ ἀπὸ αἰῶνες εἶχανε φέρει ἐκεῖ, εἶχε κάνει φτερὰ ἀπὸ τὰ σπασμένα παράθυρα καὶ τοὺς βουλιαγμένους τοίχους ποὺ εἶτανε σὰν πληγὲς ἀνοιχτές. Οἱ χοροὶ ποὺ εἶχανε ἀνησυχήσει κάτω ἀπὸ τὸ θόλο, ταῦστηρὰ λόγια ποὺ πετάχτηκαν ἀπὸ βήλα ἀπὸ τὸν ἄμειωνα, ἔλ' αὐτὰ εἶχανε φύγει καὶ τὰ λαμπερὰ καὶ μεγαλόπρεπα τζάμια δὲν εἶτανε πιά παρα ἓνας μικρὸς σωρὸς γυαλιὰ σπασμένα, σαρωμένα σὲ μιὰ γωνιά τοῦ κοιμητηριοῦ.

Βαρετὰ καὶ νυσταγμένα δυὸ γάλλοι νοσοκόμοι σκαλίζανε μὲ τὰ ραβδιά τους στὸ σωρὸ τῶν σπασμένων, βγάζανε κάπου κάπου κανένα κομμάτι υπογραφῆς, μαζεύανε κομμάτια ἀπὸ εἰκόνες, λέγανε χοντρά χωρατὰ καὶ ξεποούσανε σ' ἀδάσταχτα γέλια. Μὰ ὁ δυνατὸς ἡλῖος τοὺς ἔκανε νὰ βαρεθοῦνε γλήγορ·

αὐτὸ τὸ παιγνίδι τους καὶ ν' ἀποτραβηχτοῦνε στὸν ἥσυχιο τοῦ τοίχου τῆς ἐκκλησιᾶς.

Ἔτσι μιὰ φορὰ ἀκόμα βρισκονταν ἑπλωμένοι αὐτοῦ, πάνω στοὺς μαντύες τους, μὲ τὸ κεφάλι ἀκουμπισμένο στοὺς γυλιούς τους, στὴν ἴδια στάση, στὴν ἴδια θέση ποὺ εἶτανε καὶ χτές, καὶ προχτές. Ἀκούγανε τὶς μέλισσες νὰ βουΐζουν, χασμουριόντανε, τεντώνανε τὰ χέρια τους, καὶ ξαναρχίζανε τὴν κουδέντα στὸ σημεῖο ποὺ τὴν εἶχαν ἀφίσει μιὰ ὥρα πρίν.

— Μὰ δὲν εἶναι βλακεία, ἔλεγε ὁ μεγαλύτερος, ἓνας ἄντρας ἀπὸ τὶς βορεινὲς ἐπαρχίες, γερός, μὲ φαρδιοὺς ὦμους καὶ πυκνὰ ξανθὰ γένεια. Στὸ μέτωπο τοὺς βάζουμε μπρὸς, τοὺς κυνηγάμε σὰν καουνέλια, τοὺς κουρελιάζουμε σὲ βαθμὸ ποὺ νᾶναι ἀναγκασμένοι τὴ μέρα τῆς δεύτερης παρουσίας νὰ παρουσιαστοῦνε στὸ θεὸ δίχως χέρια ἢ δίχως πόδια. κ' ἐδῶ στὰ μετόπισθεν μᾶς βάζουν νὰ φυλάμε γιὰ νὰ μπορέσουν οἱ κύριοι Μπὸς νὰ πεθάνουν ἥσυχος μὲς σὲ μιὰ ἐκκλησιὰ. Ἐγὼ δηλαδὴ τὸ θέλω αὐτό, γιὰτὶ ἐδῶ εἴμαστε προφυλαγμένοι. Ἡ χτεσινὴ ὁδὸς εἶτανε ὁ τελευταῖος τοὺς ἀποχαιρετισμός. Τώρα θάναί πάνω κάτω στὸ Ρῆνο.

Ὁ μικρὸς ἀνασῆκωτε καταφρονετικὰ τοὺς ὦμους κ' ἔρρηξε βλέμμα γεμάτο δυσπιστία στὸ σύντροφό του.

— Φοβάσαι λοιπὸν τὶς δειδές τους; Ἐγὼ σοῦ λέω πὼς καλύτερα θάχα καὶ τὸ χειρότερο βομβαρδισμὸ ἀπ' αὐτὴ τὴν παλιοεκκλησιὰ. Εἶναι πλαγιασμένοι ἐκεῖ μέσα, δὲ βγάζουν ἄχνα ἀπὸ τὸ στόμα τους, μᾶς κοιτάζουν μὲ γουρλωμένα μάτια σὰν φάρια, καὶ φοβᾶνε. Μήπως εἶναι στρατιωτικὴ ὑπηρεσία τὸ νὰ περιμένουμε ἴσαμε ποὺ νὰ βρεθεῖ κάτι γιὰ

νὰ θάψουμε ; Ἐμεῖς εἴμαστε σὰ δυὸ κοράκια ποὺ περιμένουνε τὸ φοφῆμι.

Ὁ ξανθὸς ξέσπασε στὸ δυνατό καὶ χοντρὸ γέλιο του.

— Δὲν εἶναι ἀσκημὴ γιὰ παρομοίωση. Εἶναι ἀλήθεια σὰν τὰ ψαράκια ποὺ ἀφ' οὗ βγάλανε τὰ γκίστρι, τὰ πετᾶνε, ματωμένα, στὸ βάθος βάρκας καὶ τὰ φῆγουν νὰ σπαρταρᾶνε. Μὰ καὶ τί θὰ μπορούσαν νὰ μᾶς ποῦνε ; Ἡ ἀδελφή, κι αὐτὴ ἐν ξαίρει πιὸ πολλὰ γερμανικά ἀπὸ μᾶς. Μὰ πόσοι μένουν ἀκόμα ;

Ἡ χαριτωμένη κουδέντα ἔμως πείραζε τὰ νεῦρα τοῦ μικροῦ, σούφρωσε τὰ χεῖλια του κι ἀπάντησε μὲ κουρασμένο τόνο.

— Εἴτανε εἰκοσιένιας προχτές, θάψαμε ἔξω ἀπὸ τότε, θυμάσαι ; Δυὸ κάθε μέρα. Ἄν αὐτὸ ξακολουθῇ με τὴν ἴδια φόρα, τότε ἔχουμε μιὰ βδομάδα ἀκόμα νὰ κάνουμε τὸ νεκροθάφτη.

Ἐφτυσε καὶ σώπαζε. Τὸ βλέμμα του χάθηκε μακριὰ πάνου ἀπὸ τὰ χαλάσματα τοῦ κοντινοῦ χωριοῦ, ἐπὶ πίσω ἀπὸ τὰ τσακισμένα δέντρα, ὁ μεγάλος δρόμος ἐκλείγει τὸν ὀρίζοντα σὰ μιὰ μολυβιά. Ἐκεῖ κάτω κάρρα περνοῦσαν νύχτα μέρα ἀδιάκοπα. Ἀπὸ καιρὸ σὲ καιρὸ ἓνα αὐτοκίνητο γλῆγορο περνοῦσε, σηκώνοντας τὰ σύννεφα μαύρης σκόνης. Ὁ στρατιώτης ἀναστέναξε, ἄφησε νὰ ξαναπέσει τὴ γροθιά του πάνω στὸ γυλιό, καὶ ξανάπε : « Σὰν τὰ κοράκια, γιὰ ὄνομα τοῦ Θεοῦ ».

Ἡ ἐπιδοκιμασία ποὺ περίμενε δὲν ἦρθε. Ὁ σύντροφός του εἴτανε πλαγιασμένος καὶ κοιμότανε μὲ τὸ στόμα ἀνοιχτό. Κι αὐτὸς ἄρχισε νὰ ἐξετάζει τὸ δίχως κανονικὴ ἔκφραση πρόσωπο. Αὐτὸ τὸ εἶδος τῆς ἀνοιχτῆς σπηλιᾶς τοῦ θύμησε τὰ κουφάρια ποὺ μάζεψε τίς τελευταῖες μέρες, καὶ τοῦθε νὰ ξυπνήσει τὸν κοιμισμένο, μὲ μιὰ σπρωξιὰ στὰ πλευρά. Μὰ κράτησε τὸν ἑαυτὸ του, κοίταξε ἀκόμα μιὰ φορὰ τὴ θλιβερὴ αὐτὴ ζωγραφιά πρὸ τὸν τοῖχο τοῦ βάθους ἴσαμε τὰ χαλάσματα τῶν τοίχων καὶ τὸ ξεκοιλιασμένο κοιμητήρι μὲ τὸ σωρὸ τῶν γυαλιῶν ποὺ γυαλίζανε στὸν ἥλιο. Ὅλα εἴτανε γκρίζα, ἔρημα, σκεπασμένα μὲ καπνιά, βυθισμένα σὲ μιὰ νεκρικὴ σιωπή. Σὰν ἓνα νησί ἀφημένο στὴ μέση τοῦ ὠκεανοῦ, συλλογίστηκεν ὁ στρατιώτης. Κ' ὕστερα, μανιασμένος ῥίχτηκε στὸ πλευρὸ τοῦ συντρόφου τῆς δυστυχίας του, κ' ὕστερα ἀπὸ κάμποσα δευτερόλεπτα, ὁ ἓνας παράδωκε τὸν ἄλλο στὸ ρουχαλιτό.

Στὸ ἀπάνω σκαλοπάτι, μπρὸς στὴν ἀνοιχτὴ πόρτα, μὲ τοὺς ἀγκῶνες ἀκουμπισμένους στὰ γόνατα καὶ τὸ κεφάλι ἀνάμεσα σὰ δυὸ χέρια, ἡ ἀδελφὴ Μαρία καθότανε. Ὅταν τὸ συνηθισμένο ρουχαλιτὸ τῶν δυὸ στρατιωτῶν χτύπησε καὶ πάλι στ' αὐτὴ τῆς, τὸ θλιμμένο τῆς πρόσωπο φωτίστηκε γιὰ μιὰ στιγμή.

Εἴτανε ἀλήθεια πολὺ ἀστείον τὸ πῶς μπορούσαν νὰ κοιμούνται κάθε ὥρα τῆς μέρας καὶ τῆς νύχτας. Αὐτὴ, αὐτὴ δὲν εἶχε κλείσει μάτι, τρεῖς φορές εἰκοσιτέσσερες ὥρες τώρα. Σκεδὸ δὲν μπορούσε πιά νὰ κρατηθεῖ ἔρθια πάνω στὰ πόδια τῆς ποὺ καίγανε. Ζαλισμένη, κοίταζε κάτω ἀπὸ τὰ κοκκινισμένα βλέφαρά της τὸ φῶς ποὺ ἀπλωνότανε ὀξω ἀπὸ τὴν ἐκκλησιά.

Ἀλήθεια, ἐν ἤξειρε πιά τί νὰ κάνει. Δώδεκα φορές ; εἶχε στείλει τοὺς στρατιώτες στὸ δρόμο μὲ τὴν παρχγγελιὰ νὰ δώσουν βιαστικὸ μήνημα στοὺς ὁδηγοὺς, στοὺς πεδηλατιστὲς ἢ στοὺς καθαλάρηδες ποὺ θὰ περνοῦσαν. Τάχα εἰ ἄνθρωποι τῆς ὑγειονομικῆς ὑπηρεσίας δὲ βρισκόντανε μέσα σὲ κελὴ τὴν ἀνεμοζάλη ἢ εἶχανε ξεχάσει τὴν ὑπόσχεσή τους ; Ὅπως καὶ νᾶναι εἴτανε ἀνώφελο νὰ ξεσηκώσει αὐτοὺς τοὺς δυὸ καὶ νὰ τοὺς στείλει νὰ δοκιμάσουν γιὰ δέκατη τρίτη φορὰ. Ἐπειτα εἴτανε πολὺ πιθανὸ πῶς ; δὲ θὰ θέλανε νὰ πάνε, γιατί ὁ μικρότερος ὅταν μιὰ φορὰ δοκίμασε νὰ σταματήσει ἓνα αὐτοκίνητο τοῦ ἐπιτελείου κόντεψε — εἰσι τοῦλάχιστο ἔλεγε — νὰ τὸν κόψει ὁ ἀξιωματικὸς ποὺ δὲν μπορούσε νὰ καταλάβει πῶς, μέσα σὲ μιὰ θριαμβευτικὴ πορεία πρὸς τὰ ἔμπροσ, τὴ στιγμή ποὺ γύριζε γιὰ νὰ φέρει ἐξαίρετα νέα στὴ βάση του, ἓνας ἄνθρωπος μπορούσε νᾶχει τὴν ἀναίδεια νὰ τὸν σταματήσει γιὰ νὰ τοῦ γυρέψει γιατρικά, σὰ νάτανε φαρμακοποιός. Ὅχι δὲν εἶχε νὰ περιμένει τίποτε ἀπὸ αὐτοὺς τοὺς τόσο βιαστικούς ἀνθρώπους. Γυρίζανε ἀπὸ τὸ μέτωπο ὅπου τὰ κουφάρια σωριαζόντανε σὲ βουνά, περνοῦσαν μπρὸς ἀπ' ἀνθρώπους, ποὺ φαινότανε σκαλισμένοι στὴ γῆ, μπρὸς ἀπὸ πληγωμένους ποὺ σερβόντανε παρακαλεστικά μπροστά τους. Καὶ τὴ στιγμή ποὺ φτάνανε στὰ μετόπισθεν, τοὺς γυρεύανε νὰ θυμηθοῦνε τὴν ἱστορίαν τῆς μικρῆς ἐκκλησιᾶς καὶ τῶν ἀρρώστων τῆς ποὺ βρισκόντανε σὲ κίνδυνο !

Μὰ τί ἐλπίδα ἔμενε λοιπόν ; Δὲν ἔπρεπε βέβαια νὰ λογαριάζει στὴν τύχη. Ἐπρεπε χωρὶς ἄλλο νὰ βρεθοῦν καινούργιοι ἐπίδεσμοι, γιατί οἱ παλιοὶ εἶχανε γίνει σκληροὶ ἀπὸ τὸ αἷμα καὶ τὸ τρίψιμό τους ξανάνοιγε τίς πληγὰς ποὺ εἶχαν ἀρχίσει νὰ κλειοῦνε. Τὰ λίγα ἐφόδια, ποὺ εἶχαν ἀφήσει μέσα στὸ ἱερό οἱ Γερμανοὶ στὴν ὑποχώρησή τους, ἀπὸ καιρὸ εἶχανε τελειώσει. Μόνο ἡ τηλεφωνικὴ συσκευή στεκότανε ἀκόμα ἐκεῖ πέρα, προκλητικά. Τὸ σπασμένο σύρμα κρεμότανε εἰρωνικά μπρὸς στὸ παράθυρο.

Τὰ μάτια τῆς ἀδελφῆς γεμίσανε δάκρυα. Λοιπὸν ἔπρεπε νὰ ξακολουθήσει νὰ τοὺς βλέπει νὰ γαγγραινιάζουν ὁ ἓνας ὕστερ' ἀπὸ τὸν ἄλλο καὶ νὰ πεθαίνουν ; Ὅλο τῆς τὸ σῶμα ἔτρεμε ἀπὸ ἀγανάχτηση γι' αὐτοὺς τοὺς ἀνθρώπους ποὺ σκληρὰ τοὺς εἶχαν ξεχάσει.

Τρεῖς μέρες τώρα, κάθε φορὰ ποὺ περνοῦσε ἀπὸ τὸ μεγάλο δρόμο κανέν' αὐτοκίνητο, σκιρτοῦσε ἀπὸ

χαρά, κάρφωνε τὰ μάτια της στὰ σύννεφα τῆς σκόνης σὰ νὰ μπορούσε ἡ ματιά της νὰ τραβήξει πρὸς τὸ μέρος τῆς τὰμάξια. Τώρα, θύμωνε μὲ τὸν ἑαυτὸ της γιὰ τὴν πίστη ποὺ εἶχε δώσει σὲ αὐτά, καὶ τὸν μάλωνε γιατί κι αὐτὴ συντέλεσε στὴ δυστυχία τῶν πληγωμένων. Μήπως δὲν εἶτανε μπροστὰ καὶ δὲν εἶδε πὼς ὅλοι τρελλάθηκαν, καὶ σταματήσανε τὰμάξια τοῦ Ἑρυθροῦ Σταυροῦ ὅταν κάποιος ρήχτηκε μέσα στὶς σάλλες τοῦ νοσοκομείου καὶ φώναξε «Ζήτω! Ζήτω! προχωροῦμε, προχωροῦμε: Οἱ γερμανοὶ φεύγουν μὲ τὰ τέσσερα! Νίκη! νίκη!»; Ὅλο τὸ νοσοκομεῖο παρασύρθηκε σὲ τρελλὸ ἐνθουσιασμὸ κι αὐτὴ ἡ ἴδια μήπως δὲν εἶτανε σὰ μεθυσμένη μόνο μὲ τὴ λέξη *νίκη*; Γιατί λοιπὸν ἄφησε νὰ περάσουνε δυὸ μῆνες δίχως νὰ κουνηθεῖ;

Ἐνα χρόνον τώρα, ἀπὸ τὴ μέρα τῆς πρώτης συμπολοῦς τῶν προφυλακῶν, βρισκότανε στὴν ἐκστρατεία σὰ βοηθὸς στὶς ἐγχειρήσεις. Ἠξίαιρε τί γινότανε στὰ νοσοκομεῖα, τὴν ἄλλη μέρα τῆς μάχης ὅταν ἐρχόντανε ἀτέλειωτα φθασίματα κ' οἱ διάδρομοι γεμίζανε ματωμένα φορεῖα. Οἱ γιατροὶ ἰδρώνανε σὰ νὰ βρισκότανε μπρὸς σὲ μεγάλη φωτιά καὶ θάπρεπε νὰ τὰ ἀνώτερος ἀξιωματικὸς ἢ νὰ χεῖς πολλὰ σύστασες γιὰ νὰ σοῦ κάνουν ἐγχείρηση τὴν ἴδια μέρα. Ὅχι μόνο οἱ Μπόρς, μὰ κι ἀπὸ τοὺς Γάλλους, τὰ φανταράκια ποὺ μουγκρίζανε ἀπὸ τὸν πόνο καὶ γυρεύανε γιὰ χάρη τὸ βάσανο μιᾶς βιαστικῆς ἐγχειρήσεως, παραμεριζόντανε σκληρά. Βάζανε τὰ ματωμένα μέλη τους κάτω ἀπὸ τὴ μύτη τοῦ γιατροῦ, μ' αὐτὸς, ὅστερ' ἀπὸ δώδεκα ὥρες δουλειὰ δίχως διακοπὴ μὲς στὴν πνιγερὴ ζέστη, τὴ μυρουδιά τοῦ αἵματος καὶ τοῦ ἀτμοῦ τοῦ χλωροφόρμιου, δὲν ἔνοιθε πιά συμπόνια παρὰ μόνο γιὰ τὸν ἴδιο τὸν ἑαυτὸ του, καὶ γιὰ τὴ μεγάλη του ἐξάντληση. Δὲν εἶτανε φυσικὸ, δὲν ἔπρεπε νὰ τὸ καταλάβει ἀπὸ πρωτῆτερα πῶς ὁ ἀρχίατρος, μδλες του τίς ὑπόσκεισες, θὰ ξεχνοῦσε τὴν ἐκκλησιὰ μὲ τοὺς εἰκοσι πληγωμένους γερμανοὺς μὲς στὸ νικητήριο μεθῆσι μιᾶς προέλασης;

Μόνο αὐτὴ εἶτανε ἐνοχη. Κι ἂν εἰκοσι παλληκάρια, ποὺ γι' αὐτὰ τρέμανε μαννάδες καὶ γυναῖκες, πεθαίνανε ἀθλία ἐδῶ πέρα, αὐτὴ εἶτανε ἡ ἄφορμή. Εἶτανε ἐνοχη...

Μὲ τίς γροθιὲς σφιχτὲς καὶ τὸ κεφάλι κρεμασμένο, ἡ ἀδελφὴ Μαρία ἔκλαιγε μὲ βουβὰ ἀναφυλλητά, καὶ κάθε στιγμὴ ποὺ περνοῦσε τὴν ἔρρηχνε πρὸς πολὺ ἡθικά. Μὲ τὴ συνήθεια ποὺ εἶχε νὰ βασανίζεται γιὰ νὰ μεγαλώνει τὰ μαρτύριά της, σιγὰ σιγὰ πῆρε ἀπὸ τὸν ἑαυτὸ της σὰν πνευματικὸς τὴν ἀκόλουθη ἑομολόγηση: «Ἄν σὲ πληγωμένοι εἶτανε γάλλοι, ἴσως θὰ... ὅχι... ὅχι... Αἱ λοιπὸν ναί, θὰ γύρευε νωρίτερα βοήθεια! Δὲ θάμπαιζε τόσο εὐκολὰ μὲ τὴ ζωὴ τῶν συμπατριωτῶν της. Ἀδελφὴ τοῦ Ἰησοῦ, εἶχε χωρίσει τοὺς ἀδελφούς της σὲ φίλους καὶ σ' ἐχθρούς,

ἀπαράλλαχτα σὰν τὸν ταγματάρχην ποὺ ἔστειλε μὲ τὸ αὐτοκίνητο τοὺς γάλλους πληγωμένους, ἐνῶ οἱ γερμανοὶ, ἂν λίγο λίγο μπορούσαν νὰ περπατήσουνε, ἔπρεπε νὰ κάνουν πεζοὶ τὰ δώδεκα χιλιόμετρα ποὺ τοὺς χωρίζανε ἀπὸ τὸ πρὶν κοντινὸ νοσοκομεῖο.

Πὼς μπόρεσε, νάχει ἐμπιστοσύνη, πὼς μπόρεσε νὰ περιμένει μ' ὑπομονή, ἀφοῦ εἶχε δεῖ νὰ περνᾷ αὐτὴ ἡ ἀξιοδάκρυτη παράτα; Θυμᾶται ἀκόμα τὴν ἐκφραση τῆς ματιᾶς τοῦ ὄχρου ἐκείνου γερμανοῦ ποὺ, ὅταν ἄκουσε τὸ πρόσταγμα, τύλιξε τὸ σφραγισμένο πόδι του γύρω σὲνα μπαστοῦνι κ' ἔφυγε, κούτσιν-κούτσιν πρὸς τὸ δρόμο τοῦ σταυροῦ του... Τώρα; Τώρα αὐτὸς σώθηκε, τοῦ κάνανε ἐγχείρηση καὶ τοῦ δέσανε μὲ φροντίδα τίς πληγὰς σὲ κάποιο νοσοκομεῖο τῶν μετόπισθεν, ἐνῶ ἐκεῖνοι, ποὺ αὐτὴ εἶχε σώσει, εἶτανε ἀκόμα ξαπλωμένοι στὴν ἐκκλησιὰ, μὲ ὀμπιασμένες τίς πληγὰς, βασανισμένοι ἀπὸ τὸν πυρετό, παραδομένοι σὲ βέβαιο θάνατο. Αὐτὴ λοιπὸν εἶτανε ἡ ἐνοχη; Καὶ θὰ τὰ πλήρωνε ὅλ' αὐτὰ κάποια μέρα;...

Ὅχι!...

Μὲ τὰ χέρια στὰ γόνατα σηκώθηκε μὲ κόπο, προχώρησε, μεθυσμένη ἀπὸ τὴν κούραση, ἴσαμε τοὺς στρατιῶτες. Μὲ τὴν εὐγλωττία ποὺ ἔχουν οἱ ἀπελπισμένοι, τοὺς ἐξήγησε τὸν κίνησιν, τοὺς παρακάλεσε, τοὺς φοβέρισε, τοὺς φανέρωσε τέλος πὼς εἶχε κόψει ὅλα τῆς τὰσπρόρουχα καὶ τᾶκανε ἐπιδέσμους καὶ ξαντὸ καὶ τὸ στεγνωσμένο πρόσωπό της ποὺ εἶτανε βαθιὰ χαραγμένο ἀπὸ χίλιες ζαρωματιὲς καὶ ποὺ οἱ φαντάροι τὸ λέγανε «ὁ φύλακας ποὺ μᾶς περιορίζει» σκεπᾶστηκε ἀπὸ ἕνα παρθενικὸ κοκκινάδι μπρὸς τὰ μάτια τῶν ἀντρῶν αὐτῶν ποὺ ξαίρανε τώρα πὼς κάτου ἀπὸ τὴν ἱερὴ φορεσιὰ τῆς τὸ σῶμα της εἶτανε δλόγυμνο.

Αὐτὸς ποὺ εἶτανε ἀπὸ τίς βορεινὲς ἐπαρχίαι δὲν ἤθελε νὰκούσει τίποτα. Ὁ μικρὸς εἶπε πὼς εἶναι πρόθυμος νὰ πᾶει ἀκόμα μιὰ φορὰ ἴσαμε τὸ δρόμο, μὰ μὲ κανένα τρόπο δὲν ἤθελε νὰ πᾶει νὰ γυρέψει μονάχος του βοήθεια. Οἱ περίπολοι φυλάγανε σβλους τοὺς δρόμους σὰν ἀράχνες, ἔλεγε, κι ὁ στρατιώτης ποὺ θὰ γραπώνανε δίχως γραπτὴ διαταγὴ τοῦ ἀνωτέρου του εἶτανε χαμένος.

Ὁ μεγάλος ἔχασε τὴν ὑπομονή του. Ἀρχισε νὰ κατακεραυνώνει τὴν καλὴ πατριώτισσα ποὺ εἶτανε ἑτοιμὴ νὰ στείλει φανταράκια σὲ θάνατο γιὰ μιὰ χεριὰ Μπόρς ποὺ ἴσαμε τώρα εἶτανε δὲ μισοξεμπερδεμένοι. Μανιασμένος ἔσυρε κοντὰ του τὸ σύντροφό του κ' εἶπε πὼς τέλειωσε, δὲ θὰ σήκωνε πιά μήτε τὸ δαχτυλάκι του γιὰ τὴν καλὴ αὐτὴ γυναῖκα καὶ γιὰ τὴν ἐκκλησιὰ της.

Ὁ χρὴ, ἡ ἀδελφὴ, γύρισε σερνάμενη στὴ θέση της, ἀνατρίχιασε βλέποντας τὸ ἐσωτερικὸ τῆς ἐκκλησιᾶς ὅπου ὁ διάβολος θαρρεῖς παραμόνευε χασκογελώντας τὰ δεκαπέντε θύμιά του. Δὲν εἶχε πιά τίποτα νὰ κάνει. Δὲν εἶχε πιά παρὰ νὰ κκουμπήσει τὰ χέρια

στά γόνατα και να περιμένει ίσαμε που να πεθάνει κανείς άλλος. Ακούμπησε σ'ένα στρώμα, μη βρίσκοντας μέσα της τη δύναμη να κάνει ένα γύρο από κρεβάτι σε κρεβάτι. Από το πρωί εκείνοι πεύχανε γυρέψει γιατρό δείχνανε αγανάκτηση, κι άλλοι λύσανε τις γλώσσες τους για να μεταφράσουν την επιθυμία τους αυτή στο γαλλικό, κ' η λάμψη της ελπίδας που περνούσε από τα ωχρά τους πρόσωπα κάθε φορά που κατορθώνανε να σου δώσουν να καταλάβεις, βρίσκοντας τη σωστή λέξη, σου πλήγωνε την καρδιά όσο κ' οι φωνές τους.

Τώρα, από καιρό σε καιρό ακουγότανε καμιά φωνή, κανένα ρουχαλιτό που χτυπούσε σκληρά στ' αυτιά της αδελφής σάμπως κάθε λέξη είτανε και μια κατάρα γι' αυτήν. Θάπρεπε να τους γυρέψει συχώρηση να τους πει την αλήθεια; Μά πάλι έτσι θά τους έπαιρνε και τη στερνή τους ελπίδα.

Ξαφνικά, πήρε καινούργιο θάρρος. Ένωσε τον εαυτό της δυνατά, κ' έρρηξε βλέμμα βνωμοσύνης στον ουρανό. "Ήξιρε τώρα ποιά είτανε το χρέος της. Θάπαιρνε απάνω το μίσος που σηκωνότανε απ' όλα τα κρεβάτια. Έτσι οι φτωχοί κατάδικοι θά είχανε τουλάχιστο την ελπίδα πως θά μπορούσε νάρθει μια ιατρική περίθαλψη.

Μπήκε αγάλια αγάλια μέσα στην εκκλησιά αλαφροπατώντας στα φλογισμένα της πόδια, έφτασε? σ'αυτή τη μέση δίχως να κοιτάξει μήτε δεξιά μήτε αριστερά, κ' ήρθε κοντά στο κρεβάτι που, ανάμεσα στα άχερένια σρώματα, βρισκότανε μονάχο εκεί στη μέση της εκκλησιάς. Εκεί ένωσε πως βρισκότανε ασφαλισμένη τόσο μεγάλη είτανε η συμπάθειά της για το νέο αυτό άξιωματικό που πληγωμένος βαριά στην κοιλιά, πάλαισε δέκα μέρες τώρα με το χάρο. Είτανε διαφορετικός από τους συντρόφους του. Τον περιποιότανε δίχως να της έρχεται η έντύπωση πως περιποιείται ένα έχτρο, έναν άνθρωπο που θάχε στην ψυχή του τη ζωή, ο Θεός ξαίρει πόσων Γάλλων. Με την ίδια καλή διάθεση προσπαθούσε και στους άλλους να μην τ'ε συλλογιέται αυτά και μάλιστα πήγε σε μια σκοτεινή γωνιά της εκκλησιάς τις ξένες στολές για να μη βλέπει μέσα στην εκκλησιά παρά ανθρώπους που υποφέρουν. Μά δεν είταν εύκολο. Τα λόγια που οι στρατιώτες είχανε πει πριν από λίγο μπρός στην εκκλησιά, της φέρνανε στο νου τον τοίχο που τη χώριζε από τους πληγωμένους. «Βουβόι σάν ψάρια». Έτσι είτανε.. Οι γάλλοι πληγωμένοι που περιποιήθηκε αναστενάζανε, φωνάζανε, βογγούσανε, όμοιοι με παιδιά παραπεταμένα που μπορούσε κανείς να τα παρηγορήσει δίχως ύστεροδουλία.

Μά οι ξένοι που κοιτόντανε και πέρα δεν είτανε παραπεταμένα παιδιά, υποφέρανε τα φοβερά τους βάσανα άτράνταχτοι, μένανε στρατιώτες ίσαμε τη

στερνή τους πνοή. Μια περηφάνεια αβδαδική έλαμπε στα μάτια τους, άποκρούανε με άψηλοφροσύνη κάθε εκδήλωση συμπόνιας, κ' είτανε τόσο σκληροί προς τον εαυτό τους, που δεν μπορούσαν να μη συλλογιστείς, πόσο σκληροί κι άγριοι άκόμα θά είτανε προς τους έχτρους τους.

Μόνος ο μικρός, με το παιδικό του πρόσωπο, είχε άλλα μάτια και μύλο που μιλούσε χειρότερα γαλλικά από τους συντρόφους του, όμως της θύμιζε τους δικούς της τους πληγωμένους. Τ'ένομά του παράξενο, σκεδόν αδύνατο να προφερθεί, είτανε γραμμένο σ'ένα έμορφο στρογγυλό μετάλλιο, στο κεφάλι του κρεβατιού του.

Φάνριχ Έγκας πόν Κρόλφ.

"Η αδελφή Μαρία δεν μπορούσε να ξεχωρίσει το βαθμό του, έπως στους άλλους άξιωματικούς που τους έλεγε: ύπολοχαγέ ή ταγματάρχη. Αυτός όμως κάποτε κάποτε παραπονιότανε, την κοίταζε με ματιά γεμάτη βνωμοσύνη, όταν τούλεγε παρηγορητικά λόγια και, κάποτε, βογγούσε δυνατά.

"Οδηγουμένη από τη συμπάθεια πεύνωθε για τον ή καλογριά, έσκυψε πάνω από το κρεβάτι του, κι άπαλοχάιδεψε με το χέρι της το ζεστό του μέτωπο.

Αυτός είτανε βυθισμένος σ'έναν ύπνο όμοιο με το θάνατο σ'ένα είδος μεθυσίου όπου οι θύμησες του έρχόντανε σά φουσκαλίδες, σά νάπρεπε να ξετυλίχτει άκόμα μια φορά μπροστά στο νου του ή κλωστή της ζωής του, πριν κοπεί για πάντα. Τα δάχτυλά του γυρεύανε να πιάσουν τις μορφές που είτανε δόλγυρά του, ένα μουρμουρητό έδγαινε από τα χείλια του, ή χαρά κι ο θυμός έρχόντανε τ'όνα ύστερ' από τ'άλλο στο δυστυχισμένο πρόσωπό του το κίτρινο, το ζαρωμένο, το γερασμένο, σάμπως νάχε ζήσει τα πενήντα χρόνια που ή νιότη του τούδινε δικαίωμα γι' αυτά. Μόνο το σώμα του έμενε άκίνητο, μικρούτσικο, χαμένο κάτω από την κουβέρτα.

"Ένα τρυφερό χαμόγελο περνούσε ίσα ίσα κείνη τη στιγμή από τα χείλια του, ένα εύχαριστώ για το δροσερό χέρι που του χάιδευε το μέτωπο. Έτσι γινότανε κι άλλοτες, όταν οι φλόγες του πυρετού τον βασανίζανε στο κρεβάτι του, στο άσπρο μικρό κρεβατάκι του. Έσπαζε από ώρες το κεφάλι του για να καταλάβει από που έρχόντανε οι στενές γλώσσες της φωτιάς που τότε ζεσταίνανε σάν παλιές γνωριμιές, και τότε το έβινε μια μανιασμένη δύναμη, του φλογίζανε τις βλεφαρίδες και χύνανε λιωμένη λάδα μέσα στο κεφάλι του. Μά, δόξα τ'ο Θεού, βρισκότανε στο σπίτι του στην άγαπημένη του κομαρούλα κι όχι στη μεγάλη εκκλησιά όπου έπιμονα ένας διάβολος έτρεχε πίσω του. Θυμότανε πως είχε άρπάξει το καμάκι με τα τρία δόντια που το τέρας τούχε μπήξει στην κοιλιά. Τώρα ο διάβολος είταν και, ανάμεσα στα παιχνιδάκια του, με μια μεγάλ-

λη γλώσσα κόκκινη και τὸ μέτωπό του ἔλο φλόγες. Τώρα θὰ ἐρχότανε κι ὁ μπαμπᾶς μετὰ τὸ καμτσίκι του, ποὺ ἄφινε τόσο δυνατὰ σημάδια, θάσπερχνε πέρα τὴ μαμά, θὰ τοῦ σήκωνε ἀπὸ τὸ κρεβάτι και θὰ τὸν ἔδερνε... Ἡ δὲ τὸν ἔδερνε...

Μιά δυνατὴ φωνὴ γεμάτη σηκώθηκε μετὰ στὴν ἐκκλησιά, τόσο διαπεραστικὴ ποὺ ἔλει ἐκ πληγωμένοι ἀνατριχιάσανε και κοιτάζανε μετὰ φρίκη τὸ ντὲ Κρύλωφ, ποὺ γύριζε στὸ κρεβάτι σὰν τρελός. Τώρα ποὺ εἶτανε μεγάλος δὲν ἤθελε πιά νὰ τὸν δέρονουν, και θὰ ὑπερασπιζότανε μὲ δακτύλου του τὰ δυνατὰ ἐνάντια σαυτὴ τὴν ἀνήκουστη ἀδικία. Ἐμαθε αὐτὴ τὴ νύχτις, γιὰ νὰ μὴν τὸ ξεχάσει ποτέ του πὼς ἕνας ἀντρας δὲν πρέπει νὰ φοβᾶται. Πὼς ἐκεῖνος ποὺ, μιά μέρα, θὰ φορέσει τὴ στολὴ και θὰ μπεῖ στὴν ὕπρεση τοῦ Κάιζερ, πρέπει νὰ σφίξει τὰ δόντια του και καλύτερα νὰ πεθάνει παρὰ νὰ φωνάζει τὴ μάνα του, κι ἂν ἀκόμα εἶναι ἕνας παλιανθρώπακος 7 χρονῶν. Ἡ συναίσθησις τῆς φωνῆς του σκέπασε τὸ μέτωπό του μετὰ τὸν ἴδιο φόβο.

Τὸν εἶχανε ἀκούσει; Ἄνοιξε κλεφτὰ τὰ μάτια του και τὰ ξανάκλεισε βόγγοντας, τὴν δυνάτη εἶτανε ἡ ζέστη ποὺ μπαίνει ἀπὸ τὸ παράθυρο, σὰ νὰχε γίνει ὁ ἥλιος ὑγρός. Βρισκότανε λοιπὸν και πάλι στὴν ἐκκλησιά. Καὶ πάλι τὸ σουβλερὸ καμάκι σάλευε μετὰ στὰ σωθικά του, μὰ ἡ μαμά του δὲν εἶτανε πιά κοντὰ του, κρύδοντας μετὰ τὸ σῶμα της τὴ στενὴ και κόκκινη γλώσσα τῆς φωτιᾶς. Ἄδικα γύριψε τὸ δροσερὸ χέρι.

Ἔτσι, εἶχε πεθάνει. Εἶτανε λοιπὸν ἀλήθεια, δὲν τοῦ εἶχανε πεῖ ψέματα, δὲ θάχε κανένα πιά νὰ τοῦ ἀνοίξει τὴν καρδιά του; Ἐνιωθε ἀναφυλλητὰ νάνεβαίνουν στὸ λαιμό του και δάγκωνε τὰ χεῖλιά του γιὰ νὰ μὴν κλάψαι. Ξανάπεφτε πάλι στὴν ἴδια φρικτὴ γιατί ἐβλεπε τὸ διοικητὴ τῆς σχολῆς τῶν δοκίμων νὰ κάθεται στὸ γραφεῖο του μετὰ τὴ τηλεγράφημα στὸ χέρι κ' ἤξαιρε τί θὰ γινότανε τώρα.

(Στὸ ἄλλο φύλλο τὸ τέλος)

ΔΥΟ ΩΡΕΣ ΦΙΛΙΑ

Στὸ σπίτι ἐκεῖνο πῆγαινα γιὰ πρώτη φορὰ.

Ἡ ἐπίσκεψή μου εἶταν τυπικὴ κ' ἐπίσημη. Ἐδινε τοῖς ἡ δεσποινίδα τοῦ σπιτιοῦ.

Πῆγα ὅχι μετὰ ἀριστη προδιάθεση. Εἴμουν πολὺ λίγο γνωστὸς στὴν οἰκογένεια — ἡ ἀδελφή μου γνωρίζονταν πολὺ κ' εἶχε τίς σχέσεις της και γιὰ νὰ τὴ συνοδέψω πῆγα περισσύτερο — και πῶς ἄγνωστος βέβαια στοὺς φίλους τῆς οἰκογενείας.

Τὸ σαλόνι, ποὺ μᾶς δεχτήκανε, εἶταν ἀρκετὰ καλλιτεχνικὸ. Προπᾶντων οἱ πίνακες ποὺ στόλιζαν τοὺς

τοιχοὺς του, εἶταν πολὺ τοῦ γούστου μου. Ἐναν μάλιστα, ποὺ ἔδειχνε μιὰ κυρία ὄρθια, μετὰ φόρεμα μακρὸ ὡς νὰ σέρνεται χίμω, μετὰ οὐρά, τὸν ἐβρισκα ἐξαιρετικὰ ὑποβλητικὸ. Πάντα μοῦ ἄρεσε τὸ ντύσιμο αὐτό. Δίει στὴ γυναῖκα μιὰ μεγαλοπρέπεια στὸ σῶμα. Τίς κάνει ὅλες μικρὲς βασιλίσσες, ἀπρόσιτες...

Ἀκόμα, τὰ μικρὰ ἐκεῖνα ἀγαλματάκια, ποὺ στέκονταν περήφανα ἀκίνητα κάτω ἀπὸ τίς τεχνικὲς καμάρες τῶν ἐπίπλων, ἔδιναν στὸ σαλόνι ἕναν τόνο λεπτότατα ὁρσιό. Εἶταν ἀπὸ λευκὸ μάρμαρο και ρόδινο γαλαξί, σ' ἕνα μῆγμα καλλιτεχνικώτατο και μετὰ ἰδιότροπη ἰταλικὴ τέχνη δουλεμένα. Ἐκεῖνος ὁ ἀθῶα ρόδιος γαλαξίας πόσο ἀπαλὰ χαίδευε τὰ μάτια! Δὲ μπορούσε ποτὲ νὰ πιστέψει κανεὶς πὼς εἶταν τόσο σκληρός.

Ἀκόμα, τὸ ἀμπαζουράκι ἐνὸς ἡλεκτρικοῦ φαναριοῦ, ἀπὸ γυάλινου πολυχρώμου κρῶσι, βρισκόταν στὸν ἴδιο καλλιτεχνικὸ τόνο. Τὸ φῶς ἔβγαινε ἀπὸ κεῖ μέσα δειλά, θαμπὰ μοβὶ ἀσθενικό...

Τὸ σαλόνι εἶταν σχεδὸν γεμάτο, ὅτι μπήκαμε. Τὰ μάτια, ποὺ καρφώθηκαν ἀπάνω μας, στὴν εἴσοδό μας λάμπανε. Ὅλο νέοι και νέες. Λίγοι γέροι ἐχόρευαν, περισσύτερο γριεὲς κυρίες, ποὺ εἶχαν συνοδέψει τίς κόρες τους. Ἀργότερα ὅταν πέρασε λίγο και συνῆλθα, τὸ συμπλεγμα τῶν νέων και τῶν γέροντων μοῦ θύμισε τὸν Τολστόη, ποὺ λέει πὼς τὰ κορίτσια στὰ σαλόνια τοῦ φαίνονται σὰν ἐκτεθειμένα ἀπὸ τίς μητέρες τους εὖ μαγαζιά, ὅπου οἱ ἄνδρες εἶναι ἐλεύθεροι νὰ μποῦν και νὰ διαλέξουν.

Ἡ ἀδελφή μου γνώριζε ἀρκετούς. Ἐγὼ μόνον ἕναν ἔτυχε νὰ γνωρίζω, ἔχτις ἀπὸ τὴν οἰκοδόποινα και τὴν κόρη της, — γιατί τὸ σπίτι δὲν εἶχε οἰκοδεσπότη, εἶταν πεθαμένος ἀπὸ χρόνια. Αὐτὸ ἴσως κ' ἡ ὥριμη ἡλικία τοῦ κοριτσιοῦ τοῦ σπιτιοῦ νάκανε νὰ περάσουν ἀπὸ τὸ νοῦ μου οἱ ἔνοχες ἰδέες τοῦ Τολστόη...

Εἴμαστε ἀπὸ τοὺς τελευταίους ἀργοπορημένους. Ἐναν δύο περίμεναν ἀκόμα. Γιὰ μιὰ Αἶνα γινόταν περισσύτερο λόγος ποὺ δὲν εἶχε φανεῖ ὡς στὴ στιγμή.

Ἡ ἀδελφή μου ἀνακατόθηκε μετὰ τοὺς γνωρίμούς της και μάφησε. Ἐγὼ, ἀφοῦ ἄλλαξα λίγα λόγια μετὰ μερικὸς, λόγια τυπικὰ ποὺ ἀκολούθησαν τίς συστάσεις, ἀναγκάστηκα νὰ ζητήσω τὴ συντροφιά τῶν γέροντων. Μοῦ ἀποκρινόνταν εὐκολότερα και μετὰ μεγαλῆτερη εὐχαρίστηση ἀπὸ τοὺς νέους. Αὐτοὶ εἶχαν τίς δικῆς τους κουβέντες, ἰδιαίτερες, ἀρχινησμένες πρὶν ἔρθουμε μεῖς.

Ἀρχισα νὰ στενοχωριέμαι, νὰ μετανοιῶνω ποὺ δὲν προφασίστηκα κάτι γιὰ νὰ ποτήγουμε τὴν πρόσκληση. Περισσότερη συντροφιά μοῖκαναν τὰ ἀγαλματάκια παρὰ οἱ ἄνθρωποι...

Ξαναεἶπαν τὸ ὄνομα τῆς Αἶνας. Τὸ γέλιο της ἀκουγόταν ἀπόξω, στὴ σκάλα.